

Mirovni inštitut

Inštitut za sodobne družbene in politične študije

Politična participacija in demokracija v Evropi:

kratek vodič
za romske aktiviste

POLITIČNA PARTICIPACIJA IN DEMOKRACIJA V EVROPI: KRATEK VODIČ ZA ROMSKE AKTIVISTE

PREVOD: JASMINKA DEDIĆ
LEKTURA: ANDREJ KORITNIK
OBLIKOVANJE: IRENA WÖLLE
TISK: STANE PEKLAJ

MIROVNI INŠTITUT, 2003

IZID PUBLIKACIJE JE OMOGOČILO VELEPOSLANIŠTVO KRALJEVINE NIZOZEMSKÉ

IZDAJATELJ: MIROVNI INŠTITUT
INŠTITUT ZA SODOBNE DRUŽBENE IN POLITIČNE ŠTUDIJE
METELKOVA 6
SI-1000 LJUBLJANA
E: INFO@MIROVNI-INSTITUT.SI
WWW.MIROVNI-INSTITUT.SI

NASLOV ORIGINALA:

POLITICAL PARTICIPATION AND DEMOCRACY IN EUROPE: A SHORT GUIDE FOR ROMANI ACTIVISTS

© EVROPSKI CENTER ZA ROMSKE PRAVICE

[HTTP://WWW.ERRC.ORG](http://www.errc.org)

PRVIČ TISKANO V BUDIMPEŠTI, DECEMBRA 2001

Vebina te brošure je oproščena vseh restrikcij, povezanih z avtorskimi pravicami, pod pogojem, da je vir jasno naveden in da reprodukcija ni v komercialne namene. ERRC zahteva, da se pošlje tri primerke vsakega reproduciranega ali prevedenega besedila uredniku na naslov ERRC.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

321.7(4)

POLITIČNA participacija in demokracija v Evropi : kratek vodič za romske aktiviste / [prevod Jasminka Dedić]. - Ljubljana : Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003

Prevod dela: Political participation and democracy in Europe

ISBN 961-6455-19-2

127324928

POLITIČNA PARTICIPACIJA IN DEMOKRACIJA V EVROPI: KRATEK VODIČ ZA ROMSKE AKTIVISTE

Vedno več Romov želi izboljšati položaj v svojem mestu, državi ali Evropi, pa tudi po celem svetu. Še več pa je romskih aktivistov v Evropi, ki želijo prispevati k pozitivnim spremembam v dobrobit romskih skupnosti. A hkrati večina Romov pravi, da so »nemočni«, da so njihove možnosti vplivanja na lastno usodo majhne ali skoraj nikakršne. To ne drži – vsak posameznik ima neko moč. Nekateri posamezniki je imajo več kot drugi, trenutno pa ima večina Romov malo nadzora nad svojim življenjem. Vendar vedno obstaja razlika med močjo, ki jo posameznik ali skupnost ima *sedaj*, in močjo, ki jo bodo morda imeli v prihodnosti. Drugače povedano, vsak ima *potencialno moč*. Pravzaprav v Evropi živi na milijone Romov in kot skupina imajo Romi znatno količino potencialne moči. Vprašanje je, kako povečati resnično moč, ki jo imajo Romi sedaj. Ta brošura ponuja nekaj idej romskim aktivistom, ki razmišljajo o tem, kako bi učinkovito uporabili politične procese in prispevali k romskim interesom – to je, Romom, ki razmišljajo, kako bi povečali svojo moč z ukvarjanjem s politiko za dobrobit romske skupnosti.

Kako politika vpliva na moje življenje?

V demokratičnih družbah volivci prenesejo javno oblast v roke politikov, ki potem sprejemajo zakone in kreirajo politiko. Po eni strani izbrani politiki zastopajo in branijo interese svojih volivcev. Vendar ne

bi smeli zgolj zastopati interesov ljudi, ki so jih volili, ampak bi njihov cilj moral biti dobrobit celotne skupnosti.

Izvoljeni voditelji se na različnih ravneh ukvarjajo z vprašanji, za katera mislijo, da so pomembna za politično skupnost v celoti – to so državna, regionalna in lokalna raven. Na primer odločitve o državnem proračunu, kreiranje zunanje politike ali sprejemanje novih državnih zakonov se običajno sprejemajo na državni ali regionalni ravni oblasti. Oblasti na lokalni ravni (mesta ali vasi) so pogosto odgovorne za lokalna vprašanja, kot je oskrba s pitno vodo, urbanistično planiranje, vzdrževanje javnih cest in javnih mest, osnovnošolsko izobraževanje, osnovna zdravstvena oskrba, socialno delo itd. Odvisno o čem je govora, odločitve sprejete na lokalni, regionalni ali državni ravni vplivajo na življenje nekoga. Vendar pa moč, da se sprejmejo zakoni in ukrepi, ni zunaj nadzora. Javne institucije in celotno volilno telo nadzirajo politične voditelje. Prav tako so omejeni in usmerjeni z mednarodnim pravom. Temeljno pravilo demokracije je, da sta izvršna in zakonodajna oblast odgovorni volivcem. Politiki morajo pridobiti zaupanje volivcev, ki jih na naslednjih volitvah lahko tudi zamenjajo.

Povsem normalen in zdrav pojav v vsaki družbi je, da ljudje izražajo različna mnenja in da si prizadevajo za različne opcije vladanja. V nekem trenutku se lahko posameznik dokoplje do ideje ali skupine idej, ki lahko spremenijo način vodenja javnih zadev v družbi. Navaden državljani lahko poskuša sodelovati na določeni ravni političnega življenja, da bi se nekatere od teh idej uresničile. Na primer: če ima nekdo idejo, kako zmanjšati javne stroške, lahko razmišlja o vključitvi v državno politiko. Ali če ima nekdo idejo, kako izboljšati lokalno infrastrukturo, se lahko vključi v sprejemanje odločitev na lokalni ravni. V demokratični družbi ima vsak državljani možnost sodelovati v politiki.

Organizirajte se!

Eden od sloganov starega delavskega gibanja je bil: »Organizirajte se!«, ki je uporaben še danes. Skupine, ki so v marginaliziranem družbenem položaju – kot na primer Romi – in ki želijo vplivati na svoje vlade, se morajo spopasti s številnimi problemi. Na primer:

- mogoče nimajo dovolj denarja;
- mogoče ni dovolj pripadnikov te skupine na nekem področju;
- največja omejitev, glede na to da jih je malo, je omejena volilna moč.

Takšni in podobni primeri se lahko deloma ublažijo z osredotočeno in učinkovito organizacijo. Organizacija – zbrati ljudi, povečati število članov in oblikovati zaveznitva – je predpogoj, saj sistem pogosto ne zagotavlja predstavništva ali upošteva nekaterih interesov, oziroma celo če to zagotavlja, skupina morda ni zmožna izkoristiti priložnost, ki jo ponuja zagotovljeno predstavništvo. In katera so ta sredstva? To so pravice in svoboščine: svoboda govora, pravica do informiranja, svoboda združevanja in organiziranja, svoboda tiska, aktivna in pasivna volilna pravica itd.

Te pravice in svoboščine se lahko preobrazijo v možnost organiziranja in izgradnje baze moči. Svoboda govora ponuja možnost, da v javnosti govorite o določenih problemih in da jih definirate. Svoboden tisk vam omogoča, da te probleme naznanite nekoliko širše. Svoboda gibanja in združevanja zagotavljata možnost oblikovanja zaveznitv kjer koli in s komer koli, ki lahko podpre cilje te skupine. Volilna pravica in pravica do kandidiranja daje vsakemu posamezniku neodtujljiv vir moči. Z drugimi besedami, te pravice in svoboščine vam dajejo možnost izgradnje moči od spodaj navzgor, saj se predpostavlja, da se

moč ne širi z vrha navzdol. Povsem jasno je, da posamezniki na oblasti, ki niso Romi, pogosto prispevajo zelo malo za izboljšanje položaja Romov. Žal je res, da ima tudi tistih nekaj Romov na oblasti zelo majhen učinek pri zagotavljanju dobrobiti romske skupnosti, zato je smiselno graditi romsko moč od spodaj navzgor.

Seveda so prisotne tudi materialne težave, ki jih je treba priznati. Revščina, nepismenost, pomanjkanje osnovnih oblik komuniciranja, kot je telefon in druge praktične ovire so izziv za vsakogar, ki organizira marginalizirano manjšinsko skupino. Največja ovira je korupcija v obstoječih političnih sistemih. Romi so žrtve rasizma, vendar tako kot mnogi drugi sodržavljeni tudi oni trpijo, ker je obstoječa politika avtokratska in pogosto tudi sovražna do posameznikov ali pa enostavno skrbi le za obrambo interesov posameznikov na oblasti.

Nekatere manjšinske skupine so te težave bolj ali manj uspešno premagale. Najbolj znan primer je gibanje za civilne pravice v ZDA, ko so se Afroameričani mobilizirali, da bi premagali ovire, kot so zanikanje volilne pravice, segregacija v šolstvu in druge ovire na poti do polne participacije v ameriški družbi. Vendar nobena skupnost ne more premagati težav, s katerimi se sooča, brez močnega in razširjenega prepričanja, da se je za to vredno boriti. Zato ključno vprašanje za vsako skupino ni, »česa nimamo?«, temveč »kaj želimo?«.

To je bistvo vsake interesne skupine: skupni program, to je dogovor med člani skupine o njihovih skupnih interesih. Brez skupnega programa tudi ni interesnih skupin niti med posamezniki, ki pripadajo isti etnični skupnosti ali katere družijo isti ali podobni družbeni pogoji (na primer revščina). Ljudje z isto barvo kože ali tisti, ki živijo v isti četrti, ne predstavljajo vedno interesno skupino. Samo če želijo doseči iste cilje, lahko postanejo potencialna baza moči.

In kaj želijo madžarski, slovenski ali češki Romi? Boljše šole? Boljše stanovanjske pogoje? Boljše ceste? Dostop do zaposlitve? Konec policijskega nasilja? Ulične napise v svojem jeziku? Kaj Romi želijo od svojih vlad? To so vprašanja, s katerimi se Romi morajo ubadati. Vendar je treba pripomniti, da so to vse konkretni in specifični problemi, na podlagi katerih se lahko skupina organizira, in v političnem smislu predstavljajo možnost, ki jo je treba izkoristiti.

Prisotnost problemov usmerja na obstoj ciljev, brez katerih se ni mogoče politično organizirati. Skupina s ciljem je potencialna moč. Skupina brez cilja to ni. Uspešna organizacija je večinoma odvisna od predanosti aktivistov, organizatorji pa se morajo soočiti tudi z velikim številom nasprotujočih si sil, ki lahko jemljejo pogum. Skupni cilj pa je tisti, ki je začetna točka celega procesa. Brez tega je nemogoče uspeti. Interesna skupina, ki si ni razjasnila, kaj želi, tega ne more doseči.

Zgodovina manjšinskih gibanj v boju za enake pravice po vsem svetu kaže, da se uspeh začne s sodelovanjem najširših slojev, organiziranim gibanjem same manjšine, ki zahteva ustrezno zastopstvo, pravice in enakopravno uživanje skupnega bogastva. Takšna gibanja ponavadi ne uspevajo sama, ampak potrebujejo pomoč močnih zaveznikov – na upravnih, zakonodajnih in sodnih ravneh, v mednarodni skupnosti –, vršijo pritisk na ključne funkcionarje na oblasti, ki kreirajo politiko in nadzirajo distribucijo dobrin, virov in pravne zaščite. Gibanja širših mas najbrž ne morejo izvršiti takšnega pritiska brez zunanje pomoči, saj se birokrati ponavadi odzovejo le, če se na njih vrši pritisk od zgoraj in spodaj. Vendar je samoorganizirano gibanje na prvem mestu, manjšine pa se morajo tudi same boriti za svoje pravice.

To ni zgolj politična realnost, ampak je hkrati tudi odgovornost državljanov. Tisto, kar omogoča funkcioniranje demokracije, je, da se lju-

dje borijo za tisto, kar potrebujejo. Zaradi sebe samih se morajo vključiti v ta proces ali pa sprejeti neinformirano in ozkosrčno voljo drugih.

Rasizem

Rasistična stališča, razširjena med ne-Romi, povzročajo veliko škodo skupnostim, kot je romska. Eden najhujših učinkov je, da odvrne skupino od kakršne koli politične participacije. Romi tako le olajšajo izvoljenim predstavnikom, da ignorirajo njihove potrebe in želje, s tem ko se ne organizirajo, ne volijo ali se med seboj ne dogovorijo o skupnih ciljih. Izvoljeni predstavniki pogosto čutijo olajšanje, ko Romi sami izstopijo iz igre ter odnehajo s poskusi preboja na oblast: to pomeni, da predstavniki niso soočeni s problemi in interesi romske populacije. Rasistična stališča omogočajo večini, da upraviči prakso, s katero Rome držijo na obrobju, in da zanikajo odgovornost za nastali položaj. Rasizem je orodje v boju za dobrine in privilegije, rasisti pa ga s pridom izkoriščajo, da bi Rome preoblikovali v neenakopravne državljane držav, v katerih živijo.

Sprejemanje in zavračanje

Da bi povečali svojo moč, morajo Romi sprejeti in zavreči rasizem. Morajo sprejeti dejstvo, da je sistem nepravilen in da se ne bo spremenil tako hitro. Hkrati pa morajo zavrni predlog, da je treba sprejeti *status quo* in nič ne spremeniti. Sistem reprezentativne demokracije je ustvarjen, da prilagodi ravnanje države z vidika neenakopravnosti, zato je to treba razumeti in sprejeti.

Večkrat je že rečeno, da je »romska problematika« najpomembnejši test evropskih demokracij. Če demokracije delujejo, kot je treba, potem morajo odgovoriti na pritiske, ki zahtevajo spremembe. Demokratična država ni monolitna ali nespremenljiva celota. Mora biti prilagodljiva, fluidna tvorba, ki spreminja videz in prioritete skladno s spremembami celotne politične situacije. Zgodovinsko gledano je to relativno nov koncept države, vendar je Evropa (kot tudi ostali svet) polna držav z veliko starejšimi avtokratičnimi kot pa demokratičnimi tradicijami. Vsaka manjšina, ki zahteva enakost, se mora soočiti z avtokratičnimi tendencami ter prisiliti državo, da odgovori na potrebe in interese celotne populacije. »Romska problematika« je test tako za države kot tudi za Rome same.

Na prvi pogled to morda zgleda kot nemogoč izziv za Rome. Antiromsko razpoloženje je zelo razširjeno, državljani po vsej Evropi – v enaki meri Romi kot njihovi sosedje – so se navadili na segregacijo v družbi. Rasizem je globoko zakoreninjen, nekatere skupine ga odkrito podpirajo, številni ne-Romi pa zavračajo vsako misel, da so Romi kar koli drugega kot drugo- ali tretjerazredni državljani. Vendar pa obstajajo številni razlogi za zavračanje pesimizma in za upanje:

- Prisotno je antiromsko razpoloženje, vendar naraščajo tudi simpatije do Romov in razumevanje njihovih težav; vedno več posameznikov ne-Romov podpira idejo o krepitvi romskega gibanja.
- Ni družbene realnosti, ki jo politična akcija ne bi mogla spremeniti – na bolje ali na slabše. V nekaterih zgodovinskih obdobjih je družbena akcija stigmatizirala Rome, danes pa ima skupna politična akcija realno možnost, da obrne ta proces.
- Vsak romski posameznik se sooča z resno etično izbiro: apatijo ali aktivizmom. Z vidika naraščajočih delitev v številnih državah na ti-

ste, ki sočustvujejo z Romi, in tiste, ki jim želijo škodovati, je ta izbira vedno bolj nujna. Aktivizem za romske pravice vedno bolj postaja moralni imperativ.

Vsak tim potrebuje strategijo

Če se nameravate aktivno ukvarjati s politiko, boste slej ko prej potrebovali izdelano strategijo. Posamezniki ali skupine, ki želijo vplivati na politiko, lahko izberejo samo eno ali pa jih poskušajo kombinirati na različnih ravneh. Pri izbiri strategije bodite pozorni na naslednje:

- Na kateri ravni želite delovati: državni, regionalni ali lokalni?
- Ali se želite ukvarjati s politiko profesionalno (ponavadi v volilnih procesih, na primer s kandidiranjem za neko funkcijo) ali pa boste izkazovali moč in imeli »svoj glas« pri vplivanju na politiko (na primer s sodelovanjem v lokalnem parlamentu državljanov ali z aktivizmom v civilnem sektorju v nevladnih ali prostovoljnih organizacijah)?
- Če se odločite za sodelovanje v volilnem procesu, morate vedeti, kateri volilni sistem se uporablja. Ali zagotavlja predstavništvo manjšinskih narodov? Ali obstaja zakonodaja, ki zagotavlja pripadnikom manjšin predstavniška mesta v vladi ali katerih drugih pomembnih institucijah? Ali imajo manjšinski narodi zagotovljeno število predstavnikov v predstavniških telesih? Treba je omeniti, da imajo nekatere države rezervirana mesta za »predstavništvo« enega ali dveh članov narodnostnih manjšin v različnih institucijah, vendar v praksi ta sistem ni preveč uspešen, včasih pa pripelje celo do hujše izolacije in zavračanja. Nasprotno pa lahko en romski strokovnjak – imenovan na primer v neki vladni komisiji (morda celo kot svetovalec) – bolj neposredno vpliva na vladno politiko.

- Odvisno od volilnega sistema v vaši državi, ali je učinkoviteje poskušati oblikovati podporo na etnični osnovi, ali pa je bolje vplivati s sodelovanjem z vodilnimi strankami na podlagi neposrednega predstavnštva ali z iskanjem možnosti za sodelovanje? Obstajajo primeri romskih političnih strank, ki so dobili dostopa do oblasti, vendar pa obstajajo tudi ovire za takšne stranke. Na primer: številne evropske države postavljajo pogoj političnim strankam, da zberejo 4 ali 5 odstotkov vseh glasov, da bi dobile sedeže v državnem parlamentu. Če je tako tudi v vaši državi in če želite sodelovati na parlamentarnih volitvah kot predstavniki romskih strank, vam priporočamo, da oblikujete platformo, ki bo privabljala tudi ne-Rome, ker je 5 odstotkov lahko previsoka ovira za romsko stranko.

Če načrtujete ustanovitev romske stranke ali pridružitve neki že obstoječi romski stranki, si zapomnite, da ustanovitev etnične stranke pogosto zahteva določeno stopnjo konsenza vsaj kar se tiče najpomembnejših skupnih ciljev. Ali je to mogoče doseči? Ali se različne romske stranke oziroma politiki, ki predstavljajo različne romske interese, dogovorijo v zvezi s sodelovanjem pod skupno zastavo zaradi volitev? Če so etnične stranke zaželeno na lokalni ravni, bi morda bilo smotno preveriti, ali obstajajo druge politične skupine, ki podpirajo podobne interese kot romska skupnost, kot so na primer stranke drugih narodnostnih manjšin ali stranke, ki predstavljajo skupine s podobnimi družbenimi interesi in težavami kot Romi. Če takšne skupine obstajajo, so lahko dragoceni partnerji pri izgradnji bloka oblasti – t. i. »koalicije« – več skupin združenih v eno politično gibanje.

Po drugi strani ni nujno, da je organiziranje skozi etnično stranko najboljši način sodelovanja na volitvah. In vsekakor to ni edini način. Druga možnost politične participacije na volitvah je kandidatura na

volilni listi ene izmed vodilnih strank, ki želijo pridobiti romske glavo. Ključna so pogajanja za čim boljše pogoje pri sodelovanju s temi strankami. Na primer: kot pogoj kandidiranja na listi neke stranke lahko zahtevate naslednje:

- visoko mesto na strankarski listi, če vaš lokalni sistem deluje po sistemu list;
- podporo pri politični kampanji;
- zavezovanje stranke k realizaciji konkretnih in eksplicitnih ciljev, ki se tičejo Romov.

Najpomembneje za vsako volilno delovanje je, da se oblikuje volilno telo – skupina ljudi, ki bo dala volilno podporo neki osebi ali stranki in ki vidi to osebo ali stranko kot zaupanja vrednega predstavnika. Morda ta oblika aktivnosti ni najpomembnejša v predvolilni tekmi, vendar je zelo pomembna za učinkovito delo v političnih telesih pozneje: kompetentni, zaupanja vredni politiki vedno potrebujejo odziv članov njihovega volilnega telesa, da lahko na podlagi tega oblikujejo zahteve in agitirajo za njihovo uresničitev. Poleg tega morajo po zaključenih volitvah predstavniki ostati v stiku s svojimi volivci, da jim omogočijo ustrezen dostop do formalnih informacij in da ugodijo njihovim potrebam.

Navsezadnje pa je sodelovanje na volitvah samo ena od metod politične participacije. Aktivnosti, ki se izvajajo zunaj volilne kampanje, so enako pomembne in lahko utrejo pot do uspeha na volitvah. Nekatere možnosti zunajvolilnih aktivnosti pri delu vlade, ki so morda dostopne v vaši državi, vključujejo:

- Mesta v državni administraciji (birokracija/državne službe). Nekatere države sprejemajo pozitivne ukrepe za vključevanje predstavnikov manjšin v državne službe.

- Delo v svetovalnih in posvetovalnih telesih na vladni ravni.
- Možnost, da manjšine ustanovijo lastna združenja/institucije in da v nekaterih situacijah dobijo finančna sredstva za njihove aktivnosti s strani države. Državlani lahko, na primer, organizirajo prostovoljna združenja, ki se ukvarjajo z organizacijo prostega časa, z mladimi ali pa delajo na promociji lokalnih kulturnih aktivnosti. Čeprav je morda videti, da imajo prostovoljna združenja malo stikov s formalno politiko, pa imajo lahko pregled nad državnimi aktivnostmi in so lahko baza za nadaljnje politično delovanje celotne skupnosti. Združenja lahko tudi pomagajo posameznikom razumeti in izraziti svoje vsakodnevne težave. V Evropi so nekatere skupine aktivistov začele delovati kot košarkaška moštva ali jazz skupine. Skoraj vsaka skupina potencialno lahko postane državljanska ali politična pobuda.

Ta seznam strateških vprašanj ni izčrpan. Cilj je predvsem pokazati, da so dostopne različne oblike participacije. Do razvoja lahko pride hkrati s strani posameznikov ali skupine Romov na različnih ravneh skozi različne kanale: tu gre samo za vprašanje izbora najboljšega načina za določeno situacijo. Potrebno je temeljito razmisliti o obstoječih možnostih in se o njih natančno pogovoriti s prijatelji in sosedi – vašimi potencialnimi političnimi zavezniki.

Zakaj je participacija v lokalni politiki dober način za začetek?

Lokalna politika je lahko dober začetek. Področje lokalne politike je izrednega pomena pri izgradnji demokracije; lahko je dostopnejša kot pa politika na državni ravni. Še več, veliko bolj kot v primeru državne politike je lokalna politika ponavadi osredotočena na vprašanja, ki se neposredno tičejo članov lokalne skupnosti. Smisel lokalne demokra-

cije je, da omogoči vključevanje glasov posameznikov pri sprejemanju odločitev na lokalni ravni.

Čeprav lahko o tem razpravljamo, je lahko lokalna politika koristna na začetku premagovanja ovir, s katerimi se soočajo romski politični predstavniki. Z neposrednim dialogom s svojimi skupnostmi se lahko takšni politiki ukvarjajo z vprašanji pomembnimi za Rome. Tako začnejo graditi tudi zaupanje Romov v politične akcije. Še več, vključevanje romskih politikov v lokalno politiko bo verjetno spodbudilo dialog med ljudmi iz različnih skupin v skupnosti o skupnih potrebah in problemih.

Lokalna demokracija je pomembna tudi na področju »političnega izobraževanja« državljanov. S participacijo v lokalnih upravnih organih ali s sodelovanjem v dialogu z lokalnimi predstavniki lahko posamezniki pridobijo znanje o stanju lokalne skupnosti. Informirani in izobraženi državljani pa tvorijo učinkovitejšo demokracijo. Participacija državljanov v lokalni demokraciji lahko prispeva k premagovanju prepada med državno politično »elito« in člani občne politične skupnosti.

Končni cilj romske mobilizacije je lahko močna piramida: močna lokalna baza, ki podpira dostopne in kompetentne izvoljene uslužbence v parlamentu in romske uslužbence v vladnih organih. Prvi korak je zato informiranje. Državljanji imajo zato pravico, da so informirani o vodenju skupnosti in da komunicirajo o tem z lokalnimi oblastmi. Naslednji korak je aktivizem.

Politična participacija slovenskih Romov na lokalni ravni¹

Peti odstavek 39. člena zakona o lokalni samoupravi² določa, da »[n]a območjih, kjer živi avtohtono naseljena romska skupnost, imajo Romi v občinskem svetu najmanj po enega predstavnika«.

Rajko Šajnovič, romski aktivist iz Novega mesta, je želel kandidirati za predstavnika romske skupnosti na lokalnih volitvah leta 1998. Vendar statut Mestne občine Novo mesto ni omogočal izvolitve romskega predstavnika v občinski svet. Šajnovič se je zato pritožil na ustavno sodišče, ki je odločilo, da je statut MO Novo mesto in 39. člen zakona o lokalni samoupravi v neskladju z ustavo ter naložilo zakonodajalcu, da omogoči romski skupnosti uresničitev te posebne pravice.³

Državni zbor je tako na podlagi odločitve ustavnega sodišča naložil 20 občinam,⁴ da zagotovijo romski skupnosti na svojem ozemlju pravico do romskega predstavnika v občinskih svetih do rednih lokalnih volitev novembra 2002. To dolžnost so do sedaj izpolnile vse občine razen treh – Beltinci, Grosuplje in Semič.

Pravico, da volijo svojega predstavnika v občinski svet in da kandidirajo na lokalnih volitvah, imajo Romi z volilno pravico v teh občinah.

¹ To poglavje je dodano za slovensko izdajo.

² Uradni list RS št. 72/93, 57/94, 14/95, 26/97, 70/97, 10/98, 74/98, 70/2000, 51/2002.

³ Odločba ustavnega sodišča št. U-I-416/98, 22. marec 2001.

⁴ Te občine so: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče.

Pozitivni znaki

Obstajajo pozitivni znaki, da Romi danes gradijo svojo moč. Vedno več je lokalnih romskih politikov kot tudi romskih nevladnih pobud. Ravno slednji se bodo verjetno izkazali kot vir kakršnega koli premika v boju za enake pravice. To so seveda le začetki širjenja romske participacije. Evropska unija (EU) je močan potencialni zaveznik Romov. Nevladne civilne institucije so pomemben vir informacij, zagovorništva in pravne zaščite. Ker je sodobna družba vedno bolj raznovrstna, se pojavljajo tudi druge marginalizirane skupine kot mogoči zavezniki. Temelji demokratičnih pravic in svoboščin – svoboda govora, tiska, gibanja, združevanja in organiziranja ter volilna pravica – se danes spoštujejo kljub številnim oviram.

Zgodovina je pokazala, da se proces mobilizacije Romov ne bo začel pri vrhu, temveč se mora začeti spodaj. Romske skupine morajo prevzeti odgovornost za organizacijo in agitiranje v njihovo korist. Če se Romi ne organizirajo na učinkovit način in če ne vršijo pritisk na vlade, jih bodo le-te tudi v prihodnje ignorirale in kršile njihove pravice.

Mednarodni dokumenti

- Priporočila iz Lunda o učinkoviti participaciji narodnostnih manjšin v javnem življenju s pojasnili (*The Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life & Explanatory Note*):
<http://www.osce.org/hcnm/documents/recommendations/lund/index.php3>
- Navodila za pomoč narodnostnim manjšinam pri participaciji v volilnem procesu (*Guidelines to Assist National Minority Participation in the Electoral Process*):
<http://www.osce.org/odihr/democratization/assistance/>
- Okvirna konvencija za zaščito narodnostnih manjšin (*Framework Convention for the Protection of National Minorities*):
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/157.htm>

Za nadaljnje raziskovanje

- Svetovni forum o demokraciji (*World Forum on Democracy*):
<http://www.fordemocracy.net/resource.html>
- Svet Evrope, Nadzorni odbor za lokalno in regionalno demokracijo (*Council of Europe, Steering Committee on Local and Regional Democracy*):
[http://www.local.coe.int/int.asp?L=E&M=\\$t/212-1-0-1/welcomepage.htm](http://www.local.coe.int/int.asp?L=E&M=$t/212-1-0-1/welcomepage.htm)
- Inštitut za lokalne organe upravljanja za demokracijo in pomoč pri volitvah (*Local Government Institute for Democracy and Electoral Assistance/IDEA*):
<http://www.idea.int>

Zahvala

ERRC se zahvaljuje naslednjim osebam za njihov prispevek in sugestije pri sestavi te brošure: Moragu Goodwinu, Billu Hangleju Jr. in Petru Vermeerschu. Če želite dodatni material v zvezi s katerim koli vprašanjem omenjenim v tej brošuri, vas naprošamo, da se obrnete na pisarno ERRC.

Podprite ERRC

ERRC dolguje svoj kontinuiran obstoj radodarnosti posameznih donatorjev. Če verjamete, da je delo ERRC družbeno koristno, vas naprošamo, da s svojo donacijo omogočite njegovo prihodnost. Prispevki vseh vrst so dobrodošli in zaželeno je, da bančne transferje položite na naš bančni račun:

European Roma Rights Center
Budapest Bank Rt.
99P00402686
Bathory utca 1
1054 Budapest
Madžarska

Romi (»Cigani«) so še vedno najbolj depriviligirana etnična skupina v Evropi. Njihove temeljne pravice so ogrožene skoraj povsod. V zadnjih letih smo priče vznemirjajočim rasističnim izgredom proti Romom. Diskriminacija Romov na področju zaposlovanja, šolstva in zdravstva ter v administrativnih in drugih javnih organih je v številnih družbah nekaj običajnega. Govor sovraštva naperjen proti Romom dodatno pogloblja negativne predsodke, ki prevladujejo v evropskem javnem mnenju.

European Roma Rights Center (Evropski center za pravice Romov) je mednarodna organizacija, ki se ukvarja z javnim pravom, spremlja položaj človekovih pravic Romov in zagotavlja pravno pomoč v primerih kršitev človekovih pravic. ERRC vodi nadzorni odbor, romske organizacije in posamezniki iz cele Evrope pa s svojim delom prispevajo delovanju ERRC. ERRC sodeluje z Mednarodno helsinško federacijo za človekove pravice in ima posvetovalni status tako pri Svetu Evrope kot pri Ekonomskem in socialnem svetu Združenih narodov.

European Roma Rights Center

P.O. Box 906/93

1386 Budapest 62

Madžarska

telefon: +(36-1) 413 2200

fax: +(36-1) 413 2201

e-mail: office@errc.org

<http://www.errc.org>